

MAAYAD HA WAHIG HA INUMEN

Good Drinking Water

Adapted from Sarangani Manobo

by

Ursula Post

Illustrations by

Nathaniel T. Tianero

Summer Institute of Linguistics-Philippines, Inc.
Translators   **1975**   **Publishers**

Published
in cooperation with
Bureau of Public Schools
and
Institute of National Language and Culture
of the
Department of Education
Manila, Philippines

01.14-175-1.03M

67.120P-755006MCPZ

Printed in the Philippines

PREFACE

This health booklet promotes the preparation of safe drinking water. It is designed to inform its readers, the Bukidnon people of Mindanao, Republic of the Philippines, how to avoid contracting illness carried by water that is not safe for drinking. The material was prepared by Carl and Lauretta DuBois of the Summer Institute of Linguistics and has been adapted for Binukid by Ursula Post with the help of Mrs. Anecita Manukil of Caburacanan, Malaybalay, Bukidnon.

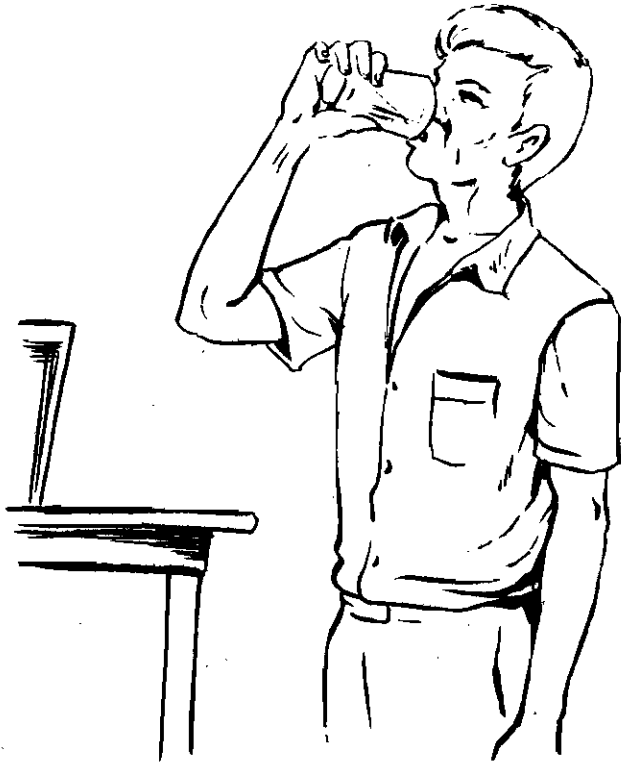
The Cebuano translation was prepared by Mrs. Juanita Recente of Bancud, Malaybalay, Bukidnon.

The Summer Institute of Linguistics is happy to present this publication as part of its program to provide vernacular reading material.

PINAAGI TAINI HA LIBRU

Maayad sa wahig ta pakaawà hu kalau. Bisan en ku laus ha maayad sa wahig ba amin wahig ha kenà maayad ha inumen ta pakaila hu dalu hu etaw. Iyan hinengdan ha sinulat haini sa libru ta daw matun-an hu mga etaw sa maayad ha kainuma hu wahig.

Sa alan-alan ha etaw, ag-inum hu wahig.

Ang tanan tawo ga inum ug tubig.

Alan sa etaw, tagkinahanglan hu pag-inum hu maayad ha wahig. Ba amin wahig ha kenà maayad ha ag-inumen ta amin duun kagaw. Sa wahig ha amin duun kagaw, iyan tag-uwit hu dalu.

Tanang tawo, magakinahanglan sa pag-inum sa maayong tubig. Apan adunay tubig nga dili maayong pagaimnon kay dunay kagaw. Ang tubig nga adunay kagaw, maoy gadala ug sakit.

Amin mga etaw ha aglabudusan ta amin kagaw duun hu wahig ha nainum dan. Amin daan mga etaw ha agkagenaw daw agsakit sa getek dan ta amin kagaw duun hu wahig ha nainum dan.

Adunay mga tawo nga gkalibanga tungod kay dunay kagaw sa tubig nga ilang na inum. Aduna usab mga tawo nga hilantan ug gasakit ang ilang tiyan kay dunay kagaw sa tubig nga ilang na inum.

Madakel ha mga etaw sa namamatay hu dalu ta amin kagaw ha nainum dan duun hu wahig.

Daghan ang mga tawo nga nangamatay sa sakit tungod kay dunay kagaw nga ilang na inum diha sa tubig.

Sa ag-inumen ha agkapuun duun hu wahig, kenà maayad ha ag-inumen. Bisan en ku mating-aw sa wahig ba amin pa gihapun duun kagaw. Tungkay maatiyù sa kagaw ha tag-uwit hu dalu.

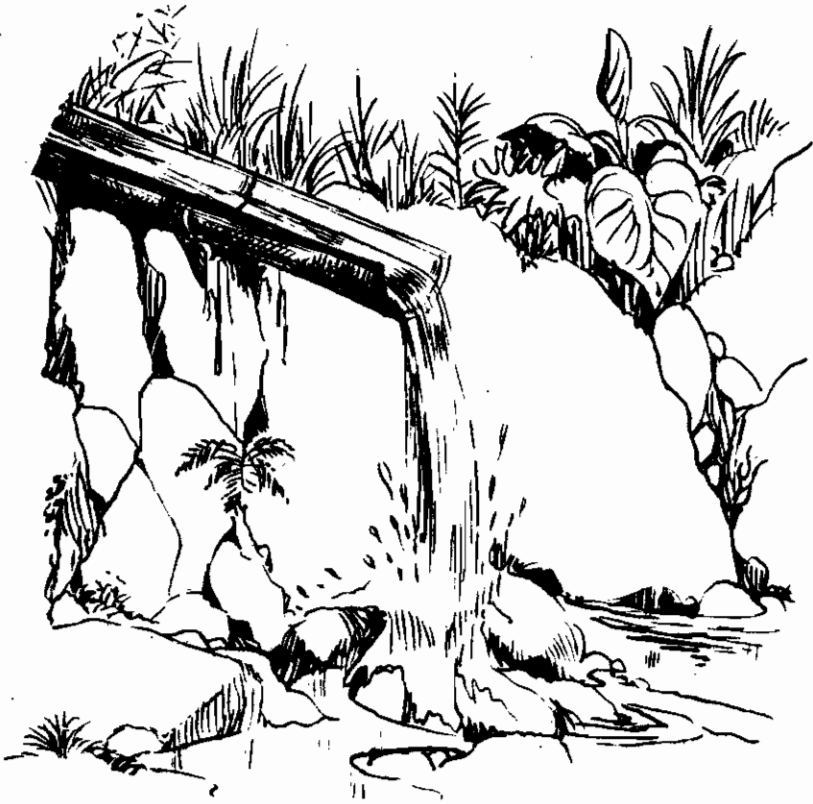
Ang ga immun nga gikan diha sa suba, dili maayong immun. Bisan kon matin-aw ang tubig apan duna gihapon kagaw. Gagmay kaayo ang kagaw nga gadala sa sakit.

Tumenged hu kaatiyù hu kagaw, hadî sidan maahà hu mata. Ba maahà sidan duun hu mikroskopyo.

Tungod sa kagagmay sa kagaw, dili sila makita sa mata. Apan makita sila sa mikroskopyo.

Sa wahig duun hu saluyung. kenà daan maayad ku hudà din tangeb. Iglayap hu kalamag sa kagaw duun hu wahig. Agkauwit daan hu pisà sa kagaw ku ag-udan. Daw agkauwit daan sa kagaw hu mga mananap ha taghipipanaw din ta ubay. Sa maayad ha buhaten, simintuwen sa masigkilidà daw tangebhan daan.

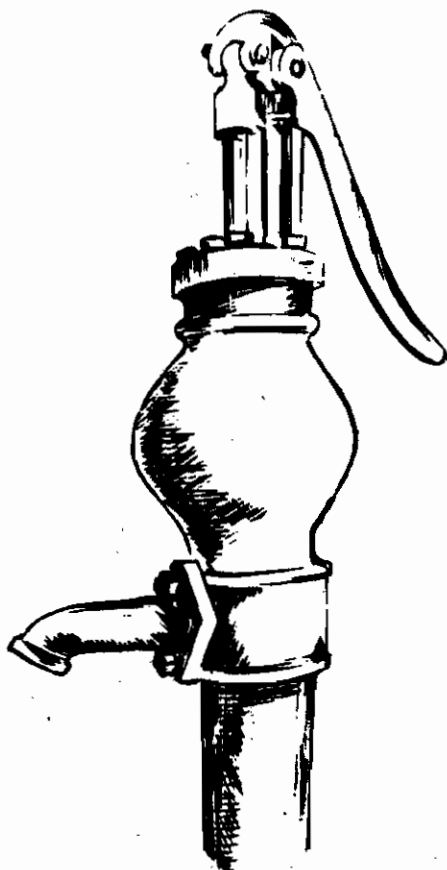
Ang tubig diha sa tuburan, dili usab maayo kon walay taklob. Mapalid sa hangin ang kagaw ngadto sa tubig. Madala usab sa lapok ang kagaw kon mag-ulan. Ug madala usab ang kagaw sa mananap nga galakaw lakaw diha sa duol. Ang maayong buhaton, simintohon ang masigkadaplin ug takloban usab.

Kenà maayad ha ag-inumen sa wahig ha duun hu atabay ha agbangbangan din ta kilid ta wahig. Iling dà ha amin kagaw duun hu wahig ha agbangbangan ta kilid hu wahig daw sa duun hu wahig ha agtugà. Tagkauwit daan sa kagaw hu etaw ha tagbangbang.

Dili maayo nga pagaimnun ang tubig nga diha sa tubig nga kinalot sa daplin sa suba. Parihas ra nga adunay kagaw diha sa tubig nga kinalot diha sa tubig nga gaagas. Gakadala usab ang kagaw sa tawong gkalot.

Sa wahig duun hu puso ha tagbumbahan, iyan maayad ha wahig ha ag-inumen. Ku sumag-eb kaw, pandayaan nuy henawan sa lata daw nuy daan tangebhan ta daw hadi makaseled sa kagaw duun hu wahig ha sinag-eb nuy.

Ang tubig nga diha sa puso, maoy maayong tubig nga pagaimnon. Kon mag-sagob kamo, ayohon ninyo pagayo paghugas ang lata o taro ug takloban daan aron di makasulod ang kagaw diha sa inyong sinag-ob nga tubig.

Ku sumag-eb kaw hu wahig ha kenà maayad ha ag-inumen, unahen nuy pakayawen ta daw matay sa kagaw duun daw nuy human inuma.

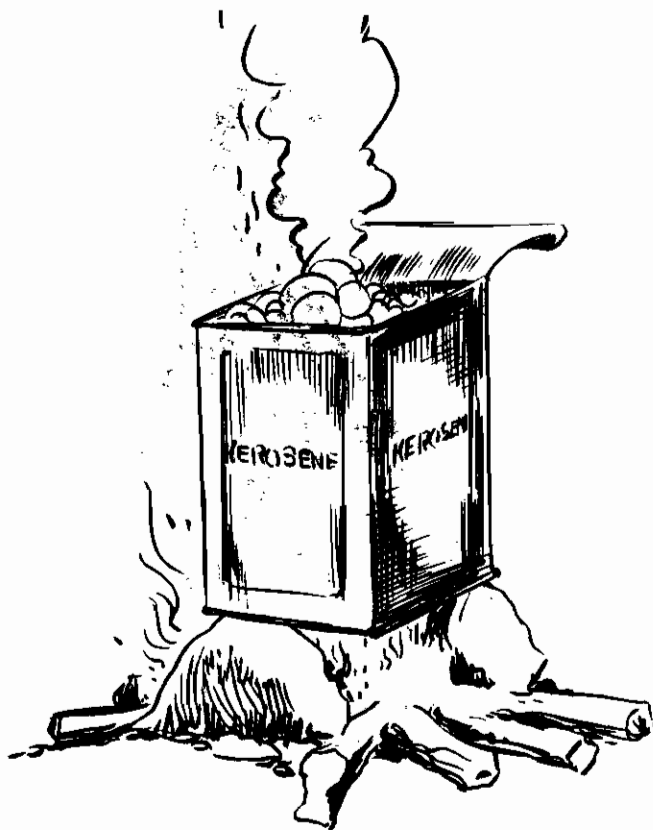
Kon magsab-ob kamo sa tubig nga dili maayong pagaimnon, inyo usang pabukalon aron mamatay ang kagaw ayha ninyo imna.

Ku malebeg sa wahig ha sinag-eb nuy, ipalegdang nuy anay. Ku tuming-aw, na, ugsakan nuy hu limpyu ha panaptun sa bàbà hu sabuwa ha lata daw nuy human iantun sa wahig duun taena. Aman tungkay mating-aw sa wahig ha inantun nuy. Ba amin pa gihapun duun kagaw. Kenà pa maayad ha ag-inumen.

Kong malobog ang tubig nga inyong sinag-ob, ipalugdang usa ninyo. Kon matin-aw na, butangi ug limpyu nga panapton ang usa ka lata ug human ihuwad ang tubig. Busa tin-aw kaayo ang tubig nga inyong hinuwad. Apan duna gihapon kagaw niana. Di pa maayong pagaimnon.

Sa hadî kaw pa uminum, ipauna nuy ipakalà-kalà sa wahig. Ipakalà-kalà nuy sa wahig taman hu sampulù ha minutus ta daw matay sa kagaw. Ku hadî ipakalà-kalà sa wahig hu sampulù ha minutus, hadî matay sa kagaw. Sa etaw ha uminum duuna, madaluwan.

Sa dili pa kamo manginom, unahon ninyo pagpabukal ang tubig. Ipabukal ninyo ang tubig hangtud sa napulo ka minutos aron mamatay ang kagaw. Kon dili ipabukal ang tubig hangtud sa napulo ka minutos di mamatay ang kagaw. Ang tawong mainum niana, masakit.

Unahan nuy henawan sa sabuwa ha lata daw nuy human iantun sa wahig ha impakalà-kalà duun. Pagkapenga tayana, tangeban nuy. Aman ku tumanen nuy haini, makainum kaw hu maayad ha wahig.

Hugasan una ninyo ang usa ka lata ug ayha ihuwad ang pinabukal nga tubig. Pagkahuman niana, takiobi ninyo. Busa kon tumanon ninyo kini, makainom kamog maayong tubig.

Dayun nuy dà tangeban sa lata ta daw hudà kagaw ha makaseled duun. Ku hadî matangeban, dumagpù sa langaw duuna daw ilayap hu kalamag sa aliyabuk. Maayad ku dayun dà matangeban sa wahig ta daw maayad ha inumen.

Kanunay ninyong takloban ang lata aron walay kagaw nga makasulod niana. Kon dili matakloban, motugdon ang langaw diha ug ipalid sa hangin ang abog. Maayo kong kanunay matakloban ang tubig ta aron nga maayong innon.

Iugsak nuy sa maayad ha wahig duun hu matangkaw ta daw hadî masagkaw hu mga batà daw hadî dan makabul ta daw hadî makatagù sa kagaw duun hu maayad ha wahig.

Ibutang ninyo ang maayong tubig sa taas aron di makabot sa mga bata aron dili nila makuot ug dili makasulod ang kagaw diha sa maayong tubig.

Hadî nuy salukan sa maayad ha wahig. Ba antunen nuy duun hu laing ha taguan. Ku saluken nuy, makatagù dà sa kagaw duun.

Ayaw kaboi ang maayong tubig. Apan ihuwad ninyo sa laing sudlanan. Kon inyong kabuon, makasulod ang kagaw diha.

Ku pakayaw kaw hu kapi, ipauna nuy ipakalà - kalà sa wahig hu sampulù ha minutos daw nuy human ilunud sa kapi daw matam-is. Ku tumanen nuy sa kabuhata duun, maayad sa mainum nuy.

Kon maginit kamo ug kapi, pabukala usa ninyo ang tubig sulod sa napulo ka minutos ayha ninyo ilunod ang kapi ug kamay. Kon tumanon ninyo ang pagbuhat niana, maayo ang tubig nga inyong mainum.

Ku hadí kaw mabayà ha madaluwan kaw, uminum kaw hu maayad ha wahig. Maayad tungkay sa wahig ku tumanen nuy sa kanauwan din taini ha libru.

Kon dili ninyong gusto nga masakit kamo, maginum kamo ug maayong tubig. Maayo kaayo ang tubig kon tumanon ninyo ang pagtulon-an dinhi niining libroha.